

Arild Aaserød

RETTSLIGE PROBLEMSTILLINGER I REDNINGSTJENESTEN

GYLDENDAL

RETTSLIGE PROBLEMSTILLINGER I REDNINGSTJENESTEN

ARILD AASERØD

RETTSLIGE PROBLEMSTILLINGER I REDNINGSTJENESTEN

GYLDENDAL

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2019
1. utgave, 1. opplag 2019

ISBN 978-82-05-52006-6

Omslagsfoto: © VG / Bjørn Thunæs
Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen
Layout: Bøk Oslo AS
Sats: Bøk Oslo AS
Brødtekst: Minion Pro 10,5/15

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Juridisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

www.gyldendal.no/juridisk
juridisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Alle Gyldendals bøker er produsert i miljøsertifiserte trykkerier.
Se www.gyldendal.no/miljo

Forord

Etter å ha arbeidet med operative oppgaver i redningstjenesten i en del år fikk jeg i 2016 og 2017 muligheten til å arbeide med juridiske problemstillinger knyttet til redningstjenesten da Politidirektoratet innvilget meg permisjon for å arbeide som gjesteforsker ved Juridisk fakultet ved Universitetet i Bergen, som en del av fakultetets politi- og påtaleprosjekt.

Det er mange som fortjener takk for den hjelpen jeg har fått i dette arbeidet. Forsker og tidligere politimester Ragnar Auglend står i en særstilling. Han tok initiativet til mitt forskingsopphold ved Universitetet i Bergen, fungerte som mentor, leste gjennom utkastene til manuskript og ga gode tilbakemeldinger. Takk også til professor Henry John Mæland, som har gjennomgått manuskriptet i to omganger. Professor emeritus Jan Fridthjof Bernt leste gjennom og kom med viktige innspill til den delen som omhandler kommunenes plikt til å delta redningstjenesten. Avdelingsdirektør Toril Kristiansen Høyland har også, gjennom samtaler, bidratt med viktige innspill til dette temaet. Ansatte ved Hovedredningssentralen Nord-Norge har hjulpet meg med faktainformasjon. Det samme har samfunnssikkerhetsavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet gjort. Takk til alle.

Jeg vil også takke tidligere politimestre i Bodø (som også var sjef for HRS Nord-Norge) Olav Sønderland og Bjørn Hareide, ansatte ved HRS Nord-Norge og de jeg samarbeidet med ved redningsaksjoner i Romsdal, Bodø, Vadsø og Vest-Finnmark. Dette samarbeidet var lærerikt, og det er denne erfaringsbakgrunnen som har gjort det mulig for meg å skrive denne boka.

De feil eller mangler som måtte gjenstå, er mine.

Takk også til Politidirektoratet, som ga meg tjenestefri slik at jeg kunne arbeide med dette temaet.

Oslo, august 2018
Arild Aaserød

Innhold

KAPITTEL 1 INNLEDNING 13

KAPITTEL 2 KORT HISTORIKK OM REDNINGSTJENESTEN 15

KAPITTEL 3 REDNINGSTJENESTEBEGREPET 19
3.1 Utgangspunktet 19
3.2 Oppgaver som ikke blir ivaretatt av særskilt opprettede organer eller ved særskilte tiltak 20
3.2.1 Særskilte organer 20
3.2.1.1 Generelt 20
3.2.1.2 Kommunehelsetjenesten 20
3.2.1.3 Ambulansetjenesten 21
3.2.1.4 Brannvesenet 21
3.2.1.5 Politiet 22
3.2.1.6 Kriseutvalget for atomberedskap 23
3.2.2 Utløsende kriterium 23
3.3 Flere samvirkepartnere 25
3.4 Å redde mennesker fra død eller skade som følge av akutte faresituasjoner 27
3.4.1 Akutte faresituasjoner 27
3.4.2 Bevæpnede og psykisk ustabile personer 27
3.5 Miljøulykker 28
3.6 Materielle verdier 29
3.7 Ulykkes- og katastrofesituasjoner 29
3.8 Antatt omkomne personer 30
3.9 Bruk av makt 31
3.10 Etterforsking 31
3.11 Undersøkelse av grunnen til redningsaksjonen 32
3.12 Redningstjenestens definisjonsfullmakt 32
3.13 Oppsummering 33

KAPITTEL 4 REDNINGSTJENESTENS ORGANISASJON 34
4.1 Overordnet 34
4.2 Sentrale organer 38
4.2.1 Departementene 38
4.2.1.1 Justis- og beredskapsdepartementet 38
4.2.1.2 De andre departementene 39
4.2.2 Direktoratene 39
4.3 Hovedredningssentralene 40
4.3.1 Oppgaver 40
4.3.2 Organisering av hovedredningssentralene 43
4.3.2.1 Innledende bemerkninger 43
4.3.2.2 Daglig drift 45
4.3.2.3 Politimesteren 46
4.3.2.4 Redningsledelsen 47
4.4 De lokale redningssentralene 50
4.4.1 Oppgaver 50
4.4.2 Overordnet organisering 51
4.4.3 Politimesteren 52
4.4.4 Redningsledelsen 52
4.4.4.1 Redningsledelsens sammensetning 52
4.4.4.2 Redningsledelsens oppgaver 53
4.4.5 Daglig drift og administrative oppgaver 53
4.5 Ledelse på taktisk nivå 54
4.5.1 Overordnet 54
4.5.2 Sjøredningsaksjoner 54
4.5.3 Land- og luftredningsaksjoner 55
4.6 Oppsummering 55

KAPITTEL 5 KOMMANDOMYNDIGHET 57
5.1 Innledning 57
5.2 Begrepsavklaring 57
5.3 Faglige beslutninger 60
5.4 Hva omfatter kommandomyndigheten? 61
5.5 Frivillige mannskaper og kommersielle aktører 63
5.6 Oppsummering 64

KAPITTEL 6 PLIKTEN TIL Å DELTA I REDNINGSAKSJONER 65
6.1 Innledning 65
6.2 Generelt om hvilke kapasiteter som plikter å delta i redningsaksjoner 65
6.3 Statlige etater 67
6.3.1 Generelt 67
6.3.2 Sivilforsvaret 67
6.3.3 Forsvaret 68

6.4 Kommunale virksomheter 69
6.4.1 Generelt om hvorvidt kommunene er forpliktet til å medvirke i redningstjenesten 69
6.4.1.1 Innledning 69
6.4.1.2 Kommunens folkerettslige vern 69
6.4.1.3 Pålegg til kommunene må ha hjemmel i lov 71
6.4.1.4 Kommunens plikter etter politiloven § 27 74
6.4.2 Hvilke kapasiteter kan kommunene bidra med? 79
6.5 Private aktører 80
6.5.1 Innledning 80
6.5.2 Industrivernet 80
6.5.3 Redningsselskapet 81
6.5.4 Plikter etter sjøloven § 135 81
6.5.5 Petroleumsvirksomheten 81
6.5.6 Privatpersoner 83
6.5.6.1 Plikter etter straffeloven § 287 83
6.5.6.2 Plikter etter vrakloven 85
6.5.6.3 Plikter etter sivilbeskyttelsesloven 85
6.5.6.4 Plikt til å bistå ved trafikkuhell 86
6.6 Oppsummering 86

KAPITTEL 7 LEGALE FULLMAKTER 87
7.1 Innledning 87
7.2 Allemannsretten 88
7.3 Beslutning om inngrep 91
7.4 Etatens legale fullmakter 92
7.4.1 Brannvesenet 92
7.4.2 Kommunehelsetjenesten 93
7.4.3 Kommunen 93
7.4.4 Kystverket 93
7.4.5 Luftfartstilsynet 94
7.5.6 Kystvakten 94
7.4.7 Politiet 95
7.4.7.1 Overordnet 95
7.4.7.2 Hjelp til syke og bortkomne 95
7.4.7.3 Personer som er til fare for seg selv og andre 96
7.4.7.4 Ferdselsforbud 97
7.4.7.5 Evakuering 97
7.4.7.6 Tiltak med hjemmel i politiloven § 7 annet ledd 97
7.4.7.7 Etterforsking av mulig straffbart forhold 99
7.4.7.8 Beslutning om tiltak 100

7.4.8 Hovedredningssentralene 102
7.4.8.1 Innhenting av kommunikasjonsdata 102
7.4.8.2 Hovedredningssentralenes legale fullmakter 107
7.4.9 Kriseutvalget for atomulykker 108
7.4.10 Sivilforsvaret 108
7.4.11 Kommunenes adgang til å beslutte evakuering 108
7.4.12 Beredskapslovgivning 109
7.5 Saksbehandlingsregler 109
7.5.1 Innledning 109
7.5.2 Enkeltvedtak 110
7.5.3 Forskrifter 112
7.6 Oppsummering 113

KAPITTEL 8 ARBEIDSGIVERANSVARET 115
8.1 Innledning 115
8.2 Arbeidsgivers overordnede oppgave 115
8.2.1 Egne ansatte 115
8.2.2 Flere arbeidsgivere har arbeidstakere på samme innsatssted 117
8.3 Hovedarbeidsgiver 118
8.3.1 Generelt 118
8.3.2 Sjøaksjoner 118
8.3.3 Landaksjoner 119
8.4 Farefylt innsats ved redningsaksjoner 120
8.4.1 Generelt 120
8.4.2 Nødetatene 121
8.4.2.1 Innledning 121
8.4.2.2 Nødetatens plikt til å gjennomføre farefylte oppdrag 121
8.4.2.3 Særlig om ansatte i brannvesenet og helsetjenesten 126
8.4.3 Andre offentlige ansatte 126
8.4.4 Forsvaret og Sivilforsvaret 127
8.4.4.1 Generelt 127
8.4.4.2 Tjenestepliktige i Sivilforsvaret 127
8.4.4.3 Forsvarets personell 128
8.4.5 Frivillige 130
8.4.6 Kommersielle firma 131
8.5 Oppsummering 132

KAPITTEL 9 BRUK AV MAKT OG SITUASJONER MED «PÅGÅENDE LIVSTRUENDE VOLD» 134
9.1 Bruk av makt 134
9.2 Pågående livstruende vold 136

KAPITTEL 10 GEOGRAFISK ANSVARSOMRÅDE 138
10.1 Fastlandet mv. 138
10.2 Bilandene 139
10.2.1 Rettslig situasjon 139
10.2.2 Bouvetøya 140
10.2.3 Peter I Øy 140
10.2.4 Dronning Maud Land 141
10.2.5 Situasjonen når det gjelder redningstjeneste 141
10.3 Sjøområdene 142

KAPITTEL 11 FOLKERETTSLIGE OG KONSTITUSJONELLE FORPLIKTELSER 143
11.1 Innledning 143
11.2 EMK og SP 144
11.2.1 Forpliktelsene etter EMK og SP 144
11.2.2 Vurdering av norsk redningstjeneste i lys av EMDs krav 147
11.2.3 Forslag til forbedring 149
11.2.4 Selvmord 151
11.3 Forpliktelse til å gjennomføre redningsaksjoner på det åpne hav 152
11.3.1 Generelt 152
11.3.2 Adgang til bruk av makt 152
11.4 Forpliktelse til å yte redningsbistand i grenseområder 155
11.5 Bilandene 156
11.6 Konstitusjonelle forpliktelser 157
11.7 Oppsummering 159

KAPITTEL 12 INFORMASJONSBEHANDLING 160
12.1 Informasjon 160
12.1.1 Generelt 160
12.1.2 Informasjon fra offentlige registre 161
12.1.3 Informasjon fra mobiltelefon 162
12.1.4 Etterforsking 162
12.2 Taushetsplikt 163
12.3 Behandling av informasjon 164
12.3.1 Behandling av informasjon på hovedredningssentralene 164
12.3.2 Behandling av informasjon i de lokale redningssentralene 165
12.3.3 Behandling av informasjon i etterforskingsmaterialet 166
12.4 Plikt til å varsle andre forvaltningsorganer 167
12.4.1 Omsorgssvikt 167
12.4.2 Varsle for å hindre at det begås forbrytelser 167
12.4.3 Hjelpeplikten 168
12.4.4 Annen informasjon 168

KAPITTEL 13 ERSTATNINGSANSVAR FOR REDNINGSUTGIFTENE 169
13.1 Innledning 169
13.2 Redningsutvalgets innstilling 169
13.2.1 Redningsutvalgets framstilling av gjeldende rett 169
13.2.2 Redningsutvalgets forslag 170
13.3 St.meld. nr. 86 (1961–62) *Samordning av redningstjenesten* 171
13.4 Innst. S nr. 170 (1962–63) *Tilråding frå den forsterka justisnemnda om samordning av redningstenesta* 171
13.5 NOU 2001: 31 *Når ulykken er ute* 171
13.6 Forvaltningspraksis 172
13.7 Erstatning etter luftfartsloven 173
13.8 Rt. 1986 s. 292 (Trollvegg-dommen) 174
13.9 Erstatningskravet 176
13.9.1 Utgangspunktet 176
13.9.2 Skyldkravet 176
13.10 Hvem er erstatningsansvarlig? 178
13.11 Hvilke utgifter kan kreves refundert? 179
13.12 Lemping av erstatningsansvaret 182
13.13 Oppsummering 182

KAPITTEL 14 AVSLUTNING 183
14.1 Generelt 183
14.2 Forholdet til EMK 183
14.3 Ledelse av redningsaksjoner 184
14.3.1 Redningsaksjoner ved HRS 184
14.3.2 Redningsaksjoner ved LRS 185
14.4 Organisering av operativ ledelse av ulykker og andre uønskede hendelser 185
14.5 Endring av lovgrunnlaget 187

ORGANISASJONSPLAN FOR REDNINGSTJENESTEN 189

LITTERATUR 197

LOVER 203

FORSKRIFTER OG INSTRUKSER 207

TRAKTATER, KONVENSJONER OG AVTALER 211

DOMMER 213

AVGJØRELSER FRA EMD 214

STIKKORD 215

KAPITTEL 1

Innledning

I dette arbeidet er det juridiske problemstillinger knyttet til de operative og de administrative sidene ved redningstjenestens virksomhet som behandles. På det operative området må det foretas juridiske vurderinger, for eksempel om når det er behov for å ta i bruk privat eiendom under en redningsinnsats, og av hvilken myndighet og hvilket ansvar ledelsen av en redningsaksjon har for innsatsmannskapene. På det administrative området er det særlig regelverket for informasjonsbehandling og erstatningskrav i forbindelse med redningsaksjoner som krever rettslige vurderinger.

Det meste av det som er skrevet om redningstjenesten, omhandler operative eller ressursmessige spørsmål. Drøftelse av rettslige problemstillinger har nesten vært helt fraværende. Hverken Justisdepartementets håndbok for redningstjenesten fra desember 1981 eller departementets direktiv om redningstjenesten fra 1990 omhandler rettslige problemstillinger av betydning for redningstjenesten. Temaet omhandles heller ikke i utkastet til Håndbok for redningstjenesten som Justisdepartementet sendte på høring i 2008. Fraværet av slike problemstillinger må sies å være påfallende, da det framgår av håndbokutkastet at håndboken blant annet skulle beskrive hvilke lover og offentlige dokumenter som styrte virksomheten.[1] Rett nok gis det her eksempelvis en relativt utførlig framstilling av hvordan et skadested skal organiseres. Derimot står det ikke noe om at denne organiseringen i de fleste tilfeller må finne sted på privat eiendom, og om hvilke rettsregler som gjelder for å kunne ta privat eiendom i bruk i slike situasjoner. Fraværet av omtale av rettslige

1 Utkast til håndbok for redningstjenesten s. 7. Det kom ulike tilbakemeldinger på utkastet. Departementet valgte på denne bakgrunn å ikke utgi håndboken.

problemstillinger går også igjen i *Nasjonal veileder for redningstjenesten. Søk etter savnet person på land*, utgitt i 2015 av Justis- og beredskapsdepartementet og Frivillige organisasjoners redningsfaglige forum (FORF). Imidlertid har redningsutvalget i sin innstilling fra 1959 en framstilling av en del rettslige problemstillinger.

Av rettsvitenskapelige framstillinger om temaet kan særlig nevnes arbeidene til professor emeritus Henning Jakhelln, tidligere politimester (nå forsker) Ragnar L. Auglend og professor Henry John Mæland. Disse vil bli omtalt nedenfor.

Den største utfordringen ved å skulle gi en framstilling av rettslige spørsmål knyttet til redningstjenesten er det begrensede rettskildegrunnlaget. Denne tjenesten er ikke regulert i egen lov, men det er gitt enkelte lov- og forskriftsbestemmelser for avgrensede områder av redningsvirksomheten. Det sentrale dokumentet, organisasjonsplanen for redningstjenesten (se side 189), er fastsatt i kgl.res. med hjemmel i pl § 27 annet ledd, men selve organisasjonsplanen løser i liten grad de mange rettslige problemstillinger som reiser seg i forbindelse med denne virksomheten.

Behandlingen er ikke uttømmende hverken når det gjelder hvilke temaer som behandles, eller behandlingen av det enkelte tema. Målet med framstillingen er å bidra med enkelte juridiske vurderinger som antas å være relevante ved redningsaksjoner.

De mest sentrale problemstillingene som behandles, er redningstjenestens oppgaver og organisasjon, og plikten til delta i redningsaksjoner. Det er videre viktig å bringe på det rene hvilke rettslige fullmakter som gjelder for redningstjenesten. For dem som deltar i redningstjenesten, er det også viktig å ha avklart hvilken risiko de må akseptere å utsette seg for i arbeidet, hvem som har kommandomyndighet i en redningsaksjon, og hvem som har arbeidsgiveransvaret. For dem som gir informasjon til redningstjenesten, har det interesse å vite hvordan opplysningene behandles. Også enkelte folkerettslige problemstillinger i tilknytning til redningstjenesten vil bli gjennomgått.

Gjennomgangen av regelverket begrenser seg til de ordninger som gjelder i fredstid. Bestemmelsene om redningstjenesten i krigstid er gradert etter sikkerhetsloven og kan derfor ikke behandles i denne framstillingen.

KAPITTEL 2

Kort historikk om redningstjenesten

Redning i form av å komme savnede personer til unnsetning har skjedd helt fra de eldste organiserte samfunn. Når mennesker ble savnet eller forulykket, har folk i lokalsamfunnet stilt opp for å hjelpe. Når dette kom over i mer organiserte former, er uklart. Landredningstjenesten i Norge har vært ansett som en del av politiets sedvanemessige oppgave med å hjelpe mennesker i fare. I en utredning for Politilovkomiteen av juni 1912[2] framgår det at ved skadegjørende ulykker og andre ulykker «vil det i almindelighet paahvile politiet at organisere arbeidet med redning av liv og gods og til at hindre videre ulykke og selv at overta ledelsen av dette arbeide».[3] Dette ble fulgt opp ved at det i den første politiinstruksen (fastsatt ved kgl.res. 6. februar 1920) ble inntatt flere bestemmelser som påla politiet plikter i redningstjenesten, som ved at «politimann» ved brann måtte «opholde sig på brandstedet gjøre hvad han kan, for å redde beboerne», jf. § 85 første ledd, i ulykkestilfelle skal politiet «lede arbeidet med redning av liv og gods», jf. § 86 og når barn eller hjelpeløse er kommet bort eller er forsvunnet, skal politiet «hjelpe til ved eftersøkningen og, om det trengs ordne og lede denne», jf. § 93. Tidlig deltok også en rekke forskjellige offentlige etater med redningskapasiteter i redningsaksjoner, uten at det synes å ha vært fastsatt noen rettslig plikt til å delta. Det ble også gitt enkelte lovbestemmelser som etablerte en plikt for befolkningen til å bidra i redningssituasjoner, som sjøfartsloven 1893 § 62, vrakloven §§ 2 og 5 og strl 1902 § 387.

Det som kjennetegnet tidligere tiders redningstjeneste, var mangelen på samarbeid mellom de mange offentlige og private «redningsforetagender», som ofte opp-

2 Utkast til lov om politiets ordning mv. avgitt juni 1914.

3 Sund 1913 s. 70.

trådte mer eller mindre på egen hånd. De første norske sjøredningsstasjonene ble innviet allerede i 1854 på Lista og Jæren. De ble drevet av Det norske fyrvesen. De ble i 1933 overtatt av Redningsselskapet, som var opprettet i 1891. Redningsselskapet etablerte en egen sjøredningssentral i Kristiansand i 1956, og i løpet av få år ble det opprettet tilsvarende sentraler i Honningsvåg, Harstad, Bodø og Stavanger. Disse sentralene ble administrativt ledet av Redningsselskapets tillitsvalgte. Operativt ble sentralene ledet av en redningsstab, som besto av representanter fra politiet, Redningsselskapet og Marinen, og der forholdene tilsa det, deltok også representanter for Luftforsvaret, kystradiostasjonene og flyredningstjenesten. Det var imidlertid først etter annen verdenskrig at staten på bredere basis engasjerte seg for å få organisert redningssentraler med oppgave å samordne de ressurser som samfunnet rår over i redningsaksjoner. I 1947 ble det opprettet egne flyredningssentraler – fire regionale og fjorten lokale flyredningssentraler.

Ved kgl.res. 25. september 1953 ble det såkalte Redningsutvalget oppnevnt, med oppdrag om å «gjennomgå den retnings- og ambulansetjeneste som finnes i dag og å komme med forslag til koordinering og ordning av en effektiv fremtidig redningsog ambulansetjeneste for hele landet».[4] Utvalget, som avga sin innstilling i august/september 1959, foreslo å etablere egne redningssentraler med ansvar for operativ samordning av land- og sjøredningstjenesten, mens ansvaret for samordningen av søk etter savnet fly fortsatt burde ligge hos de allerede etablerte flyredningssentralene. Utvalgets forslag ble forelagt Stortinget i en stortingsmelding.[5] Forslaget om egne redningssentraler for land- og sjøredning ble ikke fulgt opp i meldingen. Det ble i stedet foreslått at en i første omgang burde bygge ut en ordning med lokale sjøredningssentraler. Regjeringen fikk Stortingets tilslutning til sine forslag.[6]

Justisdepartementet fulgte opp resultatet av Stortingets behandling av stortingsmeldingen med et rundskriv datert 21. juni 1963, hvor politimestrene ble pålagt å ta opp arbeidet med utbygging av redningssentraler, både lokale redningssentraler og hovedredningssentraler, først og fremst med henblikk på sjøredningstjenesten, men også på landredningstjenesten.[7] De lokale redningssentralene skulle som hovedregel ha et politidistrikt som arbeidsområde. Unntaksvis kunne de omfatte deler av

4 Østmoe. mfl. 1959 s. 9.

5 St.meld. nr. 86 (1961–1962) *Samordning av redningstjenesten*.

6 Innst. S. 170 (1962–1963) *Tilråding frå den forsterka justisnemnda om samordning av redningstenesta*.

7 Justisdepartementets rundskriv til politimestrene: Organisering av redningssentraler, datert 21. juni 1963 (Kunngjøring til politiet (Ktp) 1963 s. 59 flg.).

andre politidistrikter eller bare en del av et politidistrikt. Hovedredningssentralene skulle dekke et større område. De skulle, etter anmodning fra de lokale redningssentralene, kunne overta ledelsen av eller hjelpe til med gjennomføringen av større redningsaksjoner. I de påfølgende årene ble redningstjenesten satt på stadig nye prøver, som allmennheten mente den ikke besto.[8] Dette var situasjonen fram til 1970.

Ved Justisdepartementets rundskriv av 14. september 1970 ble det fastsatt en foreløpig organisasjonsplan for redningstjenesten (organisasjonsplan 1970).[9] Det ble opprettet to hovedredningssentraler (HRS), som var operative allerede fra 1. september 1970, og hvert politidistrikt ble gjort til et område for en lokal redningssentral (LRS). I tillegg skulle det på et mellomnivå være tolv distriktsredningssentraler. Dette ble gjennomført ved at ti av de lokale redningssentralene også skulle være distriktsredningssentraler, mens hovedredningssentralene skulle være kombinerte hovedredningssentraler og distriktssentraler. Flyredningstjenesten fortsatte som tidligere. Ordningen med redningsstaber (redningsledelse)[10] ved HRS-ene ble innført i 1971.[11] Det ble gitt en «endelig og fullstendig organisasjonsplan» for redningstjenesten ved kgl.res. 21. september 1973 nr. 436.[12] Her ble organisasjonsplanen fra 1970 videreført, men med den endring at ordningen med distriktsredningssentraler falt bort. Videre ble det presisert at flyredningssentralene skulle lede søk etter savnet fly inntil det var lokalisert og eventuelt konstatert havarert, og at den ordinære redningsledelsen så skulle overta. Det ble framhevet som en bærende idé at en effektiv redningstjeneste i et moderne og komplisert samfunn ville kreve så mange forskjelligartede ytelser at ingen institusjon kunne mestre redningstjenesten alene.[13]

Ved kgl.res. 4. juli 1980 nr. 4985 ble det gitt en ny organisasjonsplan for redningstjenesten.[14] Den videreførte den tidligere organisasjonsplanen, men med den endring at flyredningssentralenes oppgave ble begrenset til å lede søk etter savnet fly inntil den ansvarlige hovedredningssentral besluttet at den selv eller en lokal redningssentral skulle overta ledelse og koordinering av redningsaksjonen.

---

8 Melteig 1995 s. 8.

9 Justisdepartementets rundskriv til politimestrene: Organisering av redningstjenesten, datert 14. september 1970 (Ktp. 1970 s. 91 flg.).

10 Redningsledelse er behandlet i pkt. 4.3.2.4 og 4.4.3.

11 Justisdepartementets brev av 15. mars 1971 (Ktp. 1971) s. 118–120.

12 Justisdepartementets rundskriv til politimestrene datert 1. oktober 1973 (Ktp. 1973) s. 5.

13 Ktp. 1973 s. 2.

14 Organisasjonsplan for redningstjenesten i Norge, fastsatt ved kgl.res. 4. juli 1980 nr. 4985, se Ktp. 1981 hefte nr. 7 a.

Det ble ved kgl.res. 13. september 2013 nr. 1102 vedtatt en instruks for redningstjenesten, som skulle erstatte organisasjonsplanen av 1980. Det ble der gjort vesentlige endringer når det gjaldt organiseringen av hovedredningssentralene, som nå ble slått sammen til én organisatorisk enhet under ledelse av en redningsdirektør. Det skulle imidlertid fortsatt være to operative enheter, en i Bodø og en på Sola. Ordningen med redningsledelse skulle avvikles for hovedredningssentralen, men videreføres for de lokale redningssentralene.

Denne instruksen trådte aldri i kraft. Det ble i stedet utarbeidet en ny organisasjonsplan som ble gitt ved kgl.res. 19. juni 2015 nr. 677, og som trådte i kraft 2. november 2015. Den videreførte, med enkelte viktige endringer, den tidligere organiseringen av redningstjenesten og regelverkets struktur. Oppgaven med å redde mennesker fra å dø eller skade seg som følge av akutte hendelser har vært uendret gjennom alle disse organisasjons- og regelendringsprosessene.

KAPITTEL 3

Redningstjenestebegrepet

3.1 Utgangspunktet

I Organisasjonsplan for redningstjenesten fra 2015[15] defineres redningstjenesten slik:

> «Offentlig organisert øyeblikkelig innsats fra flere samvirkepartnere for å redde mennesker fra død eller skade som følge av akutte ulykkes- eller faresituasjoner, og som ikke blir ivaretatt av særskilt opprettede organer eller ved særskilte tiltak.»[16]

De tidligere organiseringsplanene for redningstjenesten inneholdt ingen definisjon av begrepet «redningstjeneste». Ordlyden i definisjonen er delvis hentet fra formuleringer som har vært benyttet som beskrivelse av redningstjenesten i offentlige dokumenter, som St.meld. nr. 17 (2001–2002) *Samfunnssikkerhet. Veien til et mindre sårbart samfunn*, hvor redningstjeneste ble beskrevet slik:

> «Med redningstjeneste forstås vanligvis den offentlige organiserte virksomhet som utøves i forbindelse med øyeblikkelig innsats for å redde mennesker fra død eller skade som følge av akutte ulykkessituasjoner, og som ikke blir ivaretatt av særlige tiltak.»[17]

I det følgende behandles de enkelte forutsetningene eller premissene i denne definisjonen.

---

15 I det følgende forkortet til «organisasjonsplanen».

16 Pkt. 1-3 første ledd første punktum.

17 s. 90 første spalte. Se også NOU 2001: 31 *Når ulykken er ute* s. 75; Meld. St. 29 (2011–2012) *Samfunnssikkerhet* s. 73 og Innst. S. nr. 9 (2002–2003) s. 33.